

Beleidsnotitie waardevolle en monumentale houtopstanden gemeente Midden-Groningen 2020

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Midden-Groningen;

gelet op afdeling 3 van Hoofdstuk 4 uit de Algemene Plaatselijke Verordening van Midden-Groningen en op artikel 4:81, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit de volgende notitie vast te stellen:

Beleidsnotitie Waardevolle en Monumentale Houtopstanden Gemeente Midden-Groningen 2019

Samenvatting

Algemeen

Waardevolle en monumentale houtopstanden dragen in belangrijke mate bij aan de uitstraling van dorp, streek en landschap. Het is van groot belang dat deze houtopstanden zoveel mogelijk behouden blijven.

De beleidsnotitie Waardevolle en monumentale houtopstanden heeft tot doel om voor waardevolle en monumentale houtopstanden tot een bestuurlijk vastgesteld beleid te komen. Enerzijds door kaders te harmoniseren en te standaardiseren, anderzijds door kaders te formuleren die voorzien in de bescherming en het stimuleren en faciliteren van tijdig en vakkundig onderhoud aan oudere houtopstanden. In deze notitie worden de criteria uitgewerkt op basis waarvan de bomenlijst wordt samengesteld. De notitie kent drie classificaties:

- Monumentaal;
- Waardevol;
- Herplant.

De separate lijsten van de drie gemeenten zijn samengevoegd tot de 'Lijst Waardevolle en Monumentale Houtopstanden gemeente Midden-Groningen'.

Criteria Bomenlijst

Een houtopstand komt in aanmerking voor de monumentale status wanneer deze een minimale leeftijd van 75 jaar heeft en tenminste aan één van de volgende criteria/ specifieke kenmerken voldoet: belangrijke beeldbepalende functie, cultuurhistorische waarde, bijzondere verschijningsvorm, dendrologische waarde, belangrijke natuurwaarde (ecologische waarde), zeldzaam. Ook bomen, aangeplant ter herdenking van bijzondere gebeurtenissen, zogenaamde herdenkingsbomen, komen voor registratie monumentaal in aanmerking. Een houtopstand komt in aanmerking voor de status waardevol wanneer deze minimaal voldoet aan één van bovengenoemde criteria, maar nog niet de leeftijdsgrens van 75 jaar heeft bereikt. Daarnaast moet de minimale levensverwachting van een waardevolle of monumentale houtopstand tien jaar bedragen.

Er heeft in 2019 actualisatie (beoordeling) van de lijst op basis van de voorgestelde criteria en de toekomstverwachting van de bomen plaatsgevonden. Actualisatie is uitgevoerd door deskundige medewerkers van het IBOR Bedrijfsbureau. Bomen die voldoen aan de criteria, die nog niet geregistreerd staan, zijn opgenomen in de Lijst.

Dit betekent dat er:

Houtopstanden niet meer in aanmerking komen voor registratie en niet meer opgenomen worden in de nieuwelijst (de drie oude bomenlijsten van de voormalige gemeenten worden ingetrokken door B&W);

Waardevolle en monumentale houtopstanden nieuw opgevoerd worden in de Lijst waardevolle en monumentale houtopstanden gemeente Midden-Groningen (vaststelling door B&W).

Zowel tegen afvoer van als opname in de lijst kan door de boomeigenaar bezwaar en beroep worden ingesteld.

Bescherming en beheer

De kwaliteit en kwantiteit van waardevolle en monumentale houtopstanden kan worden verbeterd en behouden door middel van bescherming en beheer.

Houtopstanden in de openbare ruimte genieten in eerste instantie generale bescherming op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en de Wet Natuurbescherming (Boswet).

Particuliere waardevolle en monumentale houtopstanden genieten bescherming op grond van registratie in de Lijst Waardevolle en Monumentale houtopstanden (APV).

Extra bescherming van geregistreerde houtopstanden kan door opname in bestemmingsplannen en het opleggen van een Bomen Effect Analyse (B.E.A.) bij bouw- en aanlegwerkzaamheden.

Particuliere boomeigenaren: plichten versus rechten

Particuliere eigenaren van geregistreerde waardevolle en monumentale houtopstanden hebben een instandhoudingsplicht. Vanuit het Burgerlijk Wetboek hebben ze eveneens een zorgplicht (onderhoudsplicht voortvloeiende uit de aansprakelijkheid). Kennis en kunde bij eigenaren ontbreekt veelal om deze levende monumenten te beheren. Daarom wordt voorgesteld om een subsidieregeling (subsidieregeling) voor het beheer en onderzoek in het leven te roepen, uitsluitend van toepassing op particuliere houtopstanden. Hiervoor is jaarlijks structureel een bedrag van € 25.000,- in de begroting beschikbaar. Wie het eerst komt, wie het eerst maakt: subsidieplafond (op=op). De subsidieregeling is een tegemoetkoming in de kosten van duurzaam onderhoud en het in standhouden van geregistreerde waardevolle en monumentale houtopstanden: onderzoek naar de kwaliteit van de boom en de groeiplaats, structurele groeiplaatsverbetering, groot onderhoud (correctie- en achterstallige snoei), kroonsnoei (herstel- en stabiliteitssnoei), kroonverankering en wondbehandeling. Ook voor het uitvoeren van de herplantplicht kan een tegemoetkoming worden verkregen volgens de subsidieregeling.

Herplant

Bij het verlenen van een omgevingsvergunning voor het vellen waardevolle en monumentale houtopstanden geldt in beginsel herplantplicht (APV Afdeling 3, artikel 4:15). Herplant is er op gericht de ecologische, cultuurhistorische en/ of landschappelijke waarde van de te kappen houtopstand te herstellen. De her te planten houtopstand wordt onder classificatie 'herplant' opgenomen in de lijst waardevolle en monumentale houtopstanden Midden-Groningen, maar geniet ingevolge de APV als herplant bescherming.

Voor het uitvoeren van de herplantplicht kan dus een tegemoetkoming worden verkregen vanuit de subsidieregeling.

Algemeen

Inleiding

De groene leefomgeving is een van de belangrijkste waarden van de gemeente Midden-Groningen. Dit is verwoord in de Beleidsnota Openbaar Groen 'Mien toen, mien stee' 2020-2024. Het landschap dat tot ver in de dorpen loopt bepaalt voor een aanzienlijk deel het karakter. Bomenlanen verbinden de kernen met het buitengebied. Solitaire bomen en boomgroepen in de openbare ruimte, maar zeker ook op particuliere erven dragen in belangrijke mate bij aan het karakter van de gemeente Midden-Groningen. Houtopstanden vormen in Midden-Groningen belangrijke bouwstenen van de groenstructuren. Ze hebben betekenis als oriëntatiepunten, structuurdragers, sfeerbepalers, verkeersgeleiders en ze weerspiegelen de historie van de streek. Houtopstanden bieden daarbij een continue ruimtelijke structuur.

In algemene zin kan worden gesteld dat bomen helpen om de opwarming van de aarde tegen te gaan door het schadelijke broeikasgas CO₂ op te slaan en om te zetten in zuurstof (verbeteren luchtkwaliteit). Bomen dragen bij aan het temperen van de hitte in de bebouwde omgeving (tegenaan hittestress). Bomen vervullen belangrijke ecosystemediensten.

In deze notitie is aangegeven wanneer een houtopstand in aanmerking komt voor een beschermde status en hoe bescherming en beheer kunnen bijdragen aan het groene karakter van Midden-Groningen.

Aanleiding

Op basis van de waarde van oudere houtopstanden voor dorp, streek en landschap hebben de gemeenten Slochteren, Menterwolde en Hoogezand-Sappemeer separaat lijsten, registers vastgesteld van waardevolle, beeldbepalende en monumentale houtopstanden op hun grondgebied. De herindeling, die heeft geleid tot de gemeente Midden-Groningen, is de formele aanleiding het bestaand beleid voor waardevolle, beeldbepalende en monumentale houtopstanden te harmoniseren.

Gezien de grote bijdrage aan het groene karakter, is het zorgvuldig omgaan met oudere houtopstanden van groot belang. Bij het duurzaam in stand houden, het voorkomen of vertragen van een aftakelingsproces van oude bomen speelt vakkundig onderhoud een belangrijke rol. De gemeente kent zelf een bijzondere onderhoudsplicht voor de eigen waardevolle, beeldbepalende en monumentale houtopstanden, zoals een goed beheerder betaamt. Ook voor de particuliere boomeigenaar geldt een zorgplicht. Vakkundige advisering over en verzorging van particuliere houtopstanden is zeer gewenst. Bij particuliere boomeigenaren ontbreekt veelal de kennis en kunde om een oude houtopstand duurzaam in stand te houden.

Doel

De Beleidsnotitie waardevolle en monumentale houtopstanden gemeente Midden-Groningen 2020 heeft tot doel voor waardevolle en monumentale houtopstanden in de gemeente Midden-Groningen een beleid vast te leggen. Enerzijds door kaders te harmoniseren en te standaardiseren, anderzijds door kaders te formuleren die voorzien in de bescherming, en het stimuleren en faciliteren van tijdig en vakkundig onderhoud aan oudere houtopstanden.

Ambitie: Behoud van kwaliteit en kwantiteit van waardevolle en monumentale houtopstanden door middel van bescherming en beheer.

Huidige situatie

Termen

beleid	Hoogezand-Sappemeer oud	Slochteren oud	Menterwolde oud
begrippen	Waardevol Zeer waardevol monumentaal	Monumentaal Waardevol	Beeldbepalend
		Waardevol	

In de voormalige gemeenten werden verschillende termen gehanteerd bij de registratie van oude houtopstanden. Ook in de tegemoetkoming aan particuliere boomeigenaren bij advies, onderzoek en beheer zijn er aanzienlijke verschillen:

Slochteren

Opname op basis van:

- Criteria;
- Waardevol: leeftijd < 50 jaar;
- Monumentaal: leeftijd > 50 jaar;
- Verplichte registratie/ opname (college/ raad).

Aantallen geregistreerde waardevolle en beeldbepalende houtopstanden:

- Op 847 locaties is tenminste één boom geregistreerd als waardevol of monumentaal;
- 1 boom is opgenomen in het nationaal register van de Bomenstichting.

Bijdrage aan particuliere boomeigenaar:

- Subsidieregeling waardevolle houtopstanden (2001 tot 2012) op basis van jaarlijks vastgesteld budget (subsidieplafond);
- Boomveiligheidscontrole/ advisering (passief) door eigen dienst, gedurende de subsidieregeling door derden;
- Advisering bij constatering veiligheidsrisico (actief) door eigen dienst.

Menterwolde

Opname op basis van:

- Criteria;
- Géén leeftijdsgrens;
- Verplichte registratie/ opname (college/ raad).

Aantallen geregistreerde beeldbepalende houtopstanden:

- Op 353 locaties is tenminste één boom geregistreerd als waardevol of monumentaal;
- 7 bomen en 1 bomenrij opgenomen in het nationaal register van de Bomenstichting.

Bijdrage aan particuliere boomeigenaar:

- Voorstel voor een Bomenfonds (jaarlijks vastgesteld budget/ subsidieplafond + herplantgelden) afgewezen (raad 2011);
- Advisering bij constatering veiligheidsrisico (actief) door eigen dienst.

Hoogezand-Sappemeer

Opname op basis van:

- Criteria;
- > 80 jaar;
- Vrijwillige opname.

Aantallen geregistreerde waardevolle, zeer waardevolle en monumentale houtopstanden:

- Op 118 locaties is tenminste één boom geregistreerd als waardevol of monumentaal;
- 6 bomen opgenomen in het nationaal register van de Bomenstichting.

Bijdrage aan particuliere boomeigenaar:

- Bijdrage geregistreerde bomen (2006-2013) op basis van vastgesteld budget;
- Periodiek (5 jaarlijks) boomveiligheidscontrole/ advisering (actief) door eigen dienst.

Onbedoeld zijn de lijsten redelijk statisch. Gaandeweg vallen er door allerlei omstandigheden wel houtopstanden af. Nieuwe houtopstanden die in de loop der jaren aan de criteria zijn gaan voldoen hadden aan het register met houtopstanden toegevoegd moeten worden. Als gevolg van het ontbreken van fysieke en financiële mogelijkheden zijn na vaststelling in de drie gemeenten geen 'nieuwe' houtopstanden aan de lijst toegevoegd. Uitzonderingen zijn houtopstanden die in het kader van de herplantplicht zijn aangeplant (classificatie herplant).

Het grootste verschil tussen de gemeenten is de leeftijdsgrens voor registratie: van géén tot > 80 jaar. Een leeftijdsgrens is een eerste criterium waaraan een houtopstand zou moeten voldoen, andere specifieke kenmerken/ criteria zijn redelijk unaniem in de drie 'oude' gemeenten.

Beoordelingscriteria

Harmonisatie

Om te komen tot eenduidige benamingen is standaardisering van de termen noodzakelijk. Ook de toegepaste beoordelingscriteria komen niet geheel overeen. Het is noodzakelijk hierin een harmonisatieslag te maken. De bestaande huidige benaming in registraties gelden tot 1 januari 2020.

Standaardisatie termen

Inmiddels zijn de separate registers van de drie gemeenten samengevoegd tot de 'Lijst Waardevolle en Monumentale Houtopstanden gemeente Midden-Groningen' (Hierna: Bomenlijst).

Op basis van een overzicht van alle geregistreerde houtopstanden in de drie gemeenten wordt voorgesteld om te komen tot twee termen: waardevol en monumentaal.

	Hoogezand-Sappemeer	Slochteren	Menterwolde	Midden -Groningen
beleid	oud	oud	oud	nieuw
begrippen	Waardevol Zeer waardevol monumentaal	Monumentaal	Beeldbepalend	Monumentaal

Actualisatie (tekstueel) van de bomenlijst op basis van de voorgestelde standaardisatie is noodzakelijk.

Criteria waardevol en monumentaal

Monumentaal:

Een houtopstand komt in aanmerking voor de monumentale status wanneer deze voldoet aan een **minimale leeftijd van 75 jaar** en tenminste aan één van de volgende criteria/ specifieke kenmerken voldoet:

1. De houtopstand vervult een belangrijke beeldbepalende functie

De houtopstand is door zijn verschijning onvervangbaar voor het karakter van de omgeving. Het vervult een belangrijke functie in het dorps- en/ of landschapsschoon.

2. De houtopstand heeft een cultuurhistorische waarde

. De houtopstand draagt in belangrijke mate bij aan de structuur, identiteit en/of karakteristiek van het dorps- en/ of landschapsbeeld. Als zodanig kan de houtopstand een belangrijke recreatieve functie vervullen.

3. De houtopstand heeft een bijzondere verschijningsvorm

. Bijzondere snoeivorm (lei, knot);
. Bijzondere groeivorm (tweestammig, meerstammig, vergroeiing).

4. De houtopstand heeft dendrologische waarde

De houtopstand is van een zeldzame soort of variëteit (gemeentelijk, regionaal, provinciaal, landelijk).

5. De houtopstand heeft een natuurwaarde (ecologische waarde)

De houtopstand heeft betekenis doordat er (zeldzame) planten of dieren in leven en/of is van grote betekenis voor de biodiversiteit.

6. De houtopstand is zeldzaam

De houtopstand is de dikste, oudste of hoogste in de gemeente, regio, provincie of land.

7. Herdenkingsboom

De houtopstand is aangeplant ter herdenking van een bijzondere gebeurtenis.

8. De houtopstand is van waarde voor de beleving en de recreatie

De houtopstand vervult een belangrijke bijdrage aan de aantrekkelijkheid van dorp, streek of landschap en daarmee aan de beleving van bewoners en bezoekers.

Waardevol:

Een houtopstand komt in aanmerking voor de status waardevol wanneer deze in belangrijke mate tenminste voldoet aan één van bovengenoemde criteria, maar vooralsnog niet de leeftijdsgrens van 75 jaar heeft bereikt.

Algemene voorwaarden:

De minimale levensverwachting van een waardevolle of monumentale houtopstand moet tenminste tien jaar bedragen.

De bestaande bomenlijst harmoniseren en actualiseren op basis van deze criteria is noodzakelijk. In april/ mei 2019 heeft er een actualisatie plaatsgevonden.

Aantal geregistreerde percelen *	Oud	Actualisatie 2019
Slochteren	847	574
Menterwolde	353	302
Hoogezand	118	487
Totaal	1318	1363

* percelen met tenminste één geregistreerde boom.

De actualisatie 2019 heeft geleid tot een gelijkwaardiger en evenwichtiger verdeling van geregistreerde percelen met tenminste één waardevolle of monumentale boom. De lijst is uiteraard dynamisch en de aantallen geregistreerde bomen kunnen de komende jaren zonodig naar boven of beneden bijgesteld worden.

De Lijst waardevolle en monumentale bomen Midden-Groningen zal separaat ter vaststelling aan het college worden aangeboden.

Herplant

Bij het verlenen van een omgevingsvergunning voor het vellen van waardevolle en monumentale houtopstanden legt het college in beginsel een herplantplicht op. De te herbeplanten houtopstand wordt onder classificatie 'herplant' opgenomen op de lijst waardevolle en monumentale houtopstanden Midden-Groningen en geniet ingevolge de Algemene plaatselijke verordening Midden-Groningen 2018 bescherming. Voor het uitvoeren van de herplantplicht kan een subsidie worden verkregen (zie subsidieregeling). Voor bomen met classificatie herplant kan geen subsidie in de onderhoudskosten worden verkregen. Herplant is er op gericht de ecologische, cultuurhistorische en/ of landschappelijke waarde van de te kappen houtopstand te herstellen. De beslissing om al dan niet een herplantplicht op te leggen kent een grote mate van vrijheid. Er kunnen nadere voorschriften aan de herplantplicht worden verbonden. Ook hiervoor geldt een hoge mate van beleidsvrijheid. Bij illegale kap of bij het op natuurlijke wijze teloorgaan van houtopstanden kan een zelfstandige herplant worden opgelegd.

Voorschriften

Hoewel het wenselijk is algemene richtlijnen op te stellen voor voorschriften bij een herplantplicht, is dit dermate situatieafhankelijk (plantplaats, standplaats), dat dit moeilijk is. Onderstaande richtlijnen zijn van toepassing:

- Er kunnen voorwaarden worden gesteld aan de soort; in beginsel wordt uitgegaan van een boom van de 1e grootte (hoogte bij volwasfase > 15 meter). In uitzonderlijke gevallen, zoals bij vormbomen (leibomen, knotbomen) kan hier van worden afgeweken.
- Er kunnen voorwaarden gesteld worden aan de aantallen te herbeplanten bomen; in beginsel wordt uitgegaan van eenzelfde aantal als in de verleende omgevingsvergunning;
- Er kunnen voorwaarden worden gesteld aan de omvang en grootte; in beginsel wordt uitgegaan van herplant met een boom met een minimummaat van 18-20 (dat wil zeggen een stamomtrek van 18 tot 20 centimeter, op een hoogte van 1.20 meter, gerekend vanaf maaiveld) en een minimumhoogte van 2 meter (gerekend vanaf het maaiveld).
- Bij een herplantplicht wordt tevens geëist dat de vergunninghouder de ondergrondse omstandigheden (de groeiplaats) voor de te herbeplanten boom optimaliseert;
- In beginsel dient herplant op/ nabij de standplaats van de geveld boom (omgevingsvergunning) plaats te vinden;
- Herplant dient binnen één jaar na verzending van de beschikking (opgelegde herplantplicht) uitgevoerd te worden;
- De herplant dient naar behoren te worden onderhouden (nazorg)
- Wanneer de herplant niet aanslaat, of binnen drie jaar na aanplant teniet is gegaan, om welke redenen dan ook, dient opnieuw herplant te worden uitgevoerd. Voor de te herbeplanten bomen gelden opnieuw bovenstaande termijnen en herplantvoorwaarden.

In artikel 4.84 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) is vastgesteld wanneer afgeweken kan/ moet worden van deze beleidsregel.

Herplant wordt niet als voorschrift opgenomen indien:

- Een omgevingsvergunning wordt verleend voor een boom die te groot is voor de tuin (niet om een boom die op een foutieve locatie op het perceel staat en daardoor overlast veroorzaakt);
- Een omgevingsvergunning wordt verleend om een andere boom of bomen meer ruimte te geven;
- Er voldoende bomen ter compensatie op het perceel aanwezig zijn;
- Er onvoldoende ruimte op het perceel is (bovengronds en/ of ondergrond) voor een nieuwe boom om zich goed te kunnen ontwikkelen.

Bovenstaande is ter beoordeling van het college van B&W.

Bescherming van waardevolle en monumentale houtopstanden

Met een juiste bescherming vergroten we de kans dat waardevolle en monumentale houtopstanden behouden blijven. Dit hoofdstuk gaat in op de mogelijkheden van bescherming van waardevolle en monumentale houtopstanden.

Bestemmingsplan

Het bestemmingsplan geeft aan welke ruimtelijke ontwikkelingen er allemaal mogelijk zijn binnen een bepaalde bestemming. In voorschriften is aangegeven wat qua ontwikkeling is toegestaan. Deze voorschriften bepalen de mate van bescherming. In enkele bestemmingsplannen van Midden-Groningen is bescherming van monumentale houtopstanden geregeld (bijvoorbeeld bij de Bomenstichting geregistreerde solitaire bomen in de voormalige gemeente Slochteren en de Hoofdweg ('het lint') in oud Slochteren als de belangrijkste drager van de groenstructuur. De gemeente kan aan de groeiplaats van de meest waardevolle bomen de bestemming 'groeiplaats boom' opnemen, onder vermelding van de stam- en kroonprojectie van deze bomen. Door het toepassen van aanlegvergunningen blijft het behoud van deze houtopstanden gegarandeerd. Er zijn werkzaamheden mogelijk, maar deze zullen de houtopstand niet dusdanig beschadigen dat het daarmee verloren gaat. Nadere invulling van bestemmingsplanvoorwaarden (groeiplaats boom onder vermelding van kroonprojectie) bij standplaatsen van monumentale houtopstanden is gewenst.

Algemene Plaatselijke Verordening/ Lijst waardevolle en monumentale Houtopstanden

Bepalingen over het bewaren van houtopstanden zijn opgenomen in Hoofdstuk 4: Bescherming van het milieu en het natuurschoon en zorg voor het uiterlijk van de gemeente. Onder de aanhef van deze verordening, 'Het bewaren van houtopstanden' (Afdeling 3) wordt verstaan behoud van kwantiteit aan houtopstanden en behoud van kwaliteit van houtopstanden. Als we van kwaliteit spreken, hebben we het over kwaliteit in boomtechnische zin (gezonde houtopstanden), kwaliteit in landschappelijke zin (beeldbepalende houtopstanden) en kwaliteit in ecologische zin (samenhangende groenstructuur). De gemeente heeft grote vrijheid om zelf vorm te geven aan de bescherming van en beleid ten aanzien van houtopstanden: een vrije ongebonden bevoegdheid, zolang het beleid maar vastgesteld wordt. De gemeente Midden-Groningen heeft niet gekozen voor een absoluut kapverbod: de vergunningplicht geldt alleen voor bomen in de openbare ruimte (> 20 centimeter stamdoorsnede), voor geregistreerde houtopstanden (Bomenlijst) en voor herplant.

Waardevolle en monumentale houtopstanden zijn opgenomen in de Bomenlijst. Doelstellingen en criteria worden in deze notitie nader vastgelegd.

De lijst kent houtopstanden in drie classificaties:

- Waardevol
- Monumentaal;
- Herplant (bomen die in het kader van herplantplicht zijn aangeplant).

Het is verboden zonder vergunning van het college van burgemeester en wethouders een houtopstand te vellen of te doen vellen die geregistreerd staat als waardevolle of monumentaal op de gemeentelijke bomenlijst (APV Afdeling 3 Artikel 4:11 lid 1a), of een houtopstand, opgelegd ten gevolge van een herplantplicht (APV Afdeling 3, Artikel 4:11 lid 1c).

In beginsel wordt voor bomen opgenomen in lijst waardevolle en monumentale houtopstanden géén omgevingsvergunning voor het vellen van een houtopstand afgegeven, tenzij er sprake is van zwaarwegende argumenten:

- Een zwaarwegend maatschappelijk belang dat zwaarder weegt dan duurzaam behoud (Algemene wet bestuursrecht 4:84);
- Grote gevaarstelling of vergelijkbaar spoedeisend belang (vanuit boomtechnische maatstaven is instandhouding niet langer verantwoord) (APV 4:13 lid 2);
- Andere uitzonderlijke situaties (Algemene wet bestuursrecht 4:84).

Een omgevingsvergunning wordt niet verleend in verband met:

- Honingdauw en roetdauw;
- Bloei-, zaad en/ of bladval;
- Allergie voor stuifmeel;
- Groene aanslag op muren, dakpannen, e.d.;
- Viezigheid, griezels en vermeend gevaar (vogelpoep, beestjes, angst);
- Plaatsen zonnepanelen.

Instandhoudingsplicht

Wanneer een waardevolle of monumentale houtopstand in het voortbestaan ernstig wordt bedreigd kan het college van burgemeester en wethouders de verplichting opleggen om voorzieningen te treffen, waardoor de bedreiging wordt weggenomen (APV Afdeling 3, Artikel 4:16).

Wet Natuurbescherming (Boswet)

Voor de Wet Natuurbescherming (bescherming van houtopstanden, eerder Boswet) is de provincie is toezichthouder/ handhaver. Het betreft een areaalwet, die tot doel heeft vooral de kwaliteit van bossen en bomenrijen te beschermen. Gemeenten hebben de grens waarop dit onderdeel van de Wet Natuurbescherming van toepassing is vastgesteld. Voor geregistreerde houtopstanden, met een oppervlak van meer dan 10 are en geregistreerde laanbomen/ houtwallen bestaande uit meer dan 20 bomen, gelegen buiten de Bebouwde komgrens van de Wet Natuurbescherming geldt een meldingsplicht (provincie Groningen). Ze genieten hiermee extra bescherming.

De meldingsplicht geldt niet voor:

- Populieren en wilgen als wegbeplantingen en éénrijige beplantingen op of langs landbouwgronden, tenzij deze zijn geknot;
- Fruitbomen welke om bedrijfseconomische motieven geëxploiteerd worden en windschermen om boomgaarden;
- Fijnsparren of andere coniferen, niet ouder dan twaalf jaar, bestemd om te dienen als kerstbomen en geteeld op daarvoor in het bijzonder bestemde terreinen;
- Kweekgoed;
- Houtopstand, die deel uitmaakt van als zodanig bij het Bosschap geregistreerde bosbouwondernemingen en niet gelegen is binnen een bebouwde kom tenzij de houtopstand een zelfstandige eenheid vormt en, ofwel geen grotere oppervlakte beslaat dan 10 are, ofwel in geval van rijbeplanting, gerekend over het totale aantal rijen, niet meer bomen omvat dan 20 bomen.

Kanttekening: De uitzonderingsregels van de Wet Natuurbescherming kunnen conflicteren met geregistreerde waardevolle en monumentale houtopstanden, zoals oude karakteristieke hoogstamvruchtbomen bij boerderijen en walnootbomen op erven. Vanuit (bedrijfs) economische motieven (productie vruchten) vallen vruchtbomen onder de uitzonderingen van de Wet natuurbescherming, en zijn daarmee in beginsel vogelvrij. Oude karakteristieke hoogstamvruchtbomen en walnootbomen op erven vervullen nauwelijks tot geen bedrijfseconomisch belang, maar vervullen een evident belangrijke cultuurhistorische, recreatieve waarde of vervullen een belangrijke functie in het dorps- en landschapsschoon. Door ze op de Lijst waardevolle en monumentale bomen te plaatsen ontstaat discrepantie tussen interpretatie vanuit de gemeentelijke verordening en de Wet Natuurbescherming.

Bomen Effect Analyse (B.E.A.)

Ruimtelijke ingrepen, sloop- en of bouwvergunningen kunnen schade toebrengen aan houtopstanden. Om risico's van werkzaamheden nabij waardevolle en monumentale bomen te voorkomen en deze te beschermen, is het noodzakelijk een Bomen Effect Analyse (B.E.A.) door een deskundig uit te laten voeren/ op te laten stellen. Hierbij worden de mogelijke gevolgen van de maatregelen op de houtopstand volgens een gestandaardiseerde methode in beeld gebracht. Indien uit de beoordeling blijkt dat een duurzaam behoud van de houtopstand niet mogelijk is, dan dient er een alternatief voor de bouw- en aanlegwerkzaamheden ontwikkeld worden. Bij een aanvraag tot omgevingsvergunning op een terrein waar zich waardevolle of monumentale bomen bevinden, is het uitvoeren van een B.E.A. tot een verplicht onderdeel te bestempelen.

Register Monumentale Bomen Bomenstichting

De Bomenstichting beheert het nationaal register van monumentale bomen. Registratie van de bij de Bomenstichting geregistreerde bomen biedt op zich geen bescherming, maar geeft wel een duidelijke indicatie van de waarde van de bomen.

Beheer waardevolle en monumentale houtopstanden

Het verzorgen van oudere houtopstanden is essentieel. In dit hoofdstuk wordt aangegeven op welke wijze oude bomen het beste kunnen worden beheerd en hoe het uitvoeren van dit beheer gestimuleerd kan worden.

Onderhoud volwassen- en ouderdomsfase

Waardevolle en monumentale houtopstanden hebben er jarenlang over gedaan om uit te groeien tot de beeldbepalende houtopstanden die ze nu vervullen. Houtopstanden ondergaan in hun levenscyclus een drietal fasen: jeugdfase, volwassen fase en ouderdomsfase (ook wel aftakelingsfase genoemd). Iedere fase vraagt zijn specifieke onderhoudsmaatregelen. Waardevolle en monumentale houtopstanden verkeren deels in de volwassen fase, vaak in de ouderdomsfase. Alle levensfasen kunnen decennia bestrijken.

Jeugdfase:

Er wordt geïnvesteerd in lengtegroei van takken en wortels. Het doel is om zoveel mogelijk ruimte te bemachtigen om toekomstige groei mogelijk te maken.

Volwassen fase:

De grens groeimogelijkheden bereikt. Ze hebben veel energie nodig om de omvang in stand te kunnen houden en zich te verdedigen tegen belagers. Er wordt in stevigheid geïnvesteerd. Doel is om ouder te worden en zoveel mogelijk zaden te produceren.

Ouderdomsfase:

De groei is onvoldoende om de afbraak door houtrot op bij te houden. De boom is door zijn reserves heen. Het aftakelingsproces is in gang gezet.

Maatregelen in de volwassen fase beperken zich veelal tot kroonverzorging (dood hout) en het voorkomen of verminderen van overlast. Bij houtopstanden in de ouderdomsfase komt steeds meer dood hout in de kronen voor, soms raken bomen instabiel. Wonden herstellen minder goed. Houtopstanden worden gevoeliger voor aantastingen, zoals parasitaire zwammen. Om in goede conditie te blijven en de levensduur aanzienlijk te kunnen verlengen is het noodzakelijk de houtopstand te blijven onderhouden. In vergelijking met onderhoudsmaatregelen in de volwassen fase worden uitgevoerd, zijn maatregelen in de ouderdomsfase veelal arbeidsintensief en zeer specifiek. Er is veel deskundigheid in beoordeling en onderhoud noodzakelijk. Soms is er gericht onderzoek noodzakelijk.

Bijdrage in beheer

De gemeente Midden-Groningen hecht er veel waarde aan dat waardevolle en monumentale houtopstanden zo lang mogelijk behouden blijven, ook die in particulier eigendom zijn. Deze houtopstanden zijn niet alleen van betekenis voor de eigenaren, maar van belang voor dorp, streek en/of landschap. Ze zijn daarmee van algemeen belang. Een particuliere eigenaar heeft zorgplicht en is verantwoordelijk voor onderhoud van zijn eigendom (aansprakelijkheid op grond van artikel 6:162 van het Burgerlijk Wetboek). Met toekenning van de status waardevol of monumentaal aan een houtopstand, is er door de gemeente een bepaalde verplichting aan eigenaren opgelegd. Verplichtingen die in sommige gevallen hoge kosten met zich mee kunnen brengen.

Wanneer eigenaren van waardevolle en monumentale houtopstanden een tegemoetkoming in de kosten zullen krijgen, zijn zij sneller geneigd om onderhoud aan de houtopstand uit te voeren. Zij zullen sneller geneigd zijn een deskundige te raadplegen. Door het tijdig uitvoeren van onderhoudsmaatregelen worden gebreken aan houtopstanden eerder opgemerkt en verholpen, en de levensduur vaak aanzienlijk worden verlengd. Het opmerken van een gebrek bij een houtopstand in een laat stadium kan betekenen dat de conditie al dusdanig verslechterd kan zijn, dat er vergaande ingrepen nodig zijn om deze te kunnen behouden. Tijdig signaleren van gebreken en tijdig ingrijpen is dus van groot belang. Tegemoetkomingen in het onderhoud van waardevolle en monumentale houtopstanden voor particuliere boomeigenaren zijn nauwelijks voorhanden. Slechts zeer ad hoc dienen zich mogelijkheden aan om aan te sluiten bij groenprojecten, bijvoorbeeld van Landschapsbeheer Groningen (verdelers van provinciale subsidies voor landschapsonderhoud). Voor de grotere terrein behorende instanties zijn veelal bijdragemogelijkheden voor beheer en onderhoud beschikbaar.

Bomenfonds Bomenstichting

De Bomenstichting, beheerder van het nationaal register monumentale bomen, kent een Bomenfonds dat eigenaren van monumentale houtopstanden deels voorziet in onderhoudskosten. De eigenaar heeft echter alleen recht op subsidie wanneer de boom vermeld staat in het door de Bomenstichting opgesteld nationaal register. Het Bomenfonds is grotendeels afhankelijk van bijdragen van bedrijven, particulieren en andere fondsen. Het heeft daarom maar een beperkte omvang en kan het lang niet alle aanvragen van een tegemoetkoming in de kosten honoreren. Het Bomenfonds is alleen bruikbaar voor achterstallig onderhoud en herstel, niet voor onderzoek en advies.

Nadere regels subsidie Waardevolle en Monumentale Houtopstanden

De gemeente wil waardevolle en monumentale bomen, van belang voor dorp, streek en landschap, graag duurzaam in stand houden. Daarom heeft de gemeente deze geregistreerd en regels over het bewaren van deze houtopstanden in de Algemene plaatselijke verordening Midden-Groningen 2018 vastgelegd. Veel van de geregistreerde houtopstanden staan op particulier terrein. Een particuliere eigenaar heeft zorgplicht en is verantwoordelijk voor onderhoud van zijn eigendom (aansprakelijkheid op grond van artikel 6:162 van het Burgerlijk Wetboek). Met toekenning van de status waardevol of monumentaal aan een houtopstand, is er door de gemeente een bepaalde verplichting aan eigenaren opgelegd. Verplichtingen die in sommige gevallen hoge kosten met zich mee kunnen brengen. Met de wetenschap dat kennis en kunde bij eigenaren veelal ontbreekt om deze levende monumenten te beheren, is het wenselijk als gemeente een subsidieregeling voor het beheer van waardevolle en monumentale bomen in het leven te roepen, uitsluitend van toepassing op particuliere houtopstanden (uitgezonderd grotere particuliere terreinbeheerders, zoals Natuurmonumenten, Stichting Het Groninger Landschap en beheerders van de openbare ruimte, zoals Staatsbosbeheer, Waterschap Hunze en Aa's, provincie Groningen en het Rijk).

Voorbeelden van maatregelen in het kader van een duurzame instandhouding zijn: boomveiligheidscontrole (BVC), kroonsnoei (herstel- en stabiliteitssnoei), kroonverankering, groeiplaatsverbetering, ziektebestrijding. Regulier onderhoud, bijvoorbeeld het periodiek knotten van knobomen, valt niet binnen de regeling.

'Nadere regels subsidie Waardevolle en monumentale Houtopstanden Midden-Groningen' zal separaat ter vaststelling aan het college worden aangeboden. De haakt aan bij de Algemene Subsidieverordening Midden-Groningen.

Financiële paragraaf

De gemeente bezit bijzondere onderhoudsplicht voor de eigen waardevolle en monumentale houtopstanden, zoals een goed beheerder betaamt. Deze beheerkosten (€ 15.000,-) zijn regulier opgenomen in de beheerbegroting.

Met de wetenschap dat particulier eigenaren van geregistreerde bomen met de gemeentelijke registratie, een instandhoudingsplicht hebben gekregen, een zorgplicht (burgerlijk wetboek) hebben, en kennis en kunde bij eigenaren veelal ontbreekt om deze levende monumenten te beheren, is het wenselijk als gemeente een subsidieregeling voor het beheer van waardevolle en monumentale bomen in het leven te roepen, uitsluitend van toepassing op deze particuliere houtopstanden. Hiervoor is structureel een bedrag € 25.000,- in de begroting opgenomen.

De bijdrage betreft een subsidie (artikel 4:21, lid 1 Awb):

- Het gaat om een aanspraak op financiële middelen door derden;
- Deze financiële middelen worden verstrekt door een bestuursorgaan (in de zin van artikel 1:1 Awb);
- De financiële middelen worden verstrekt voor bepaalde activiteiten van de aanvrager; de bestedingsrichting is van te voren duidelijk omschreven;
- Het gaat niet om betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten (artikel 4:21 Awb).

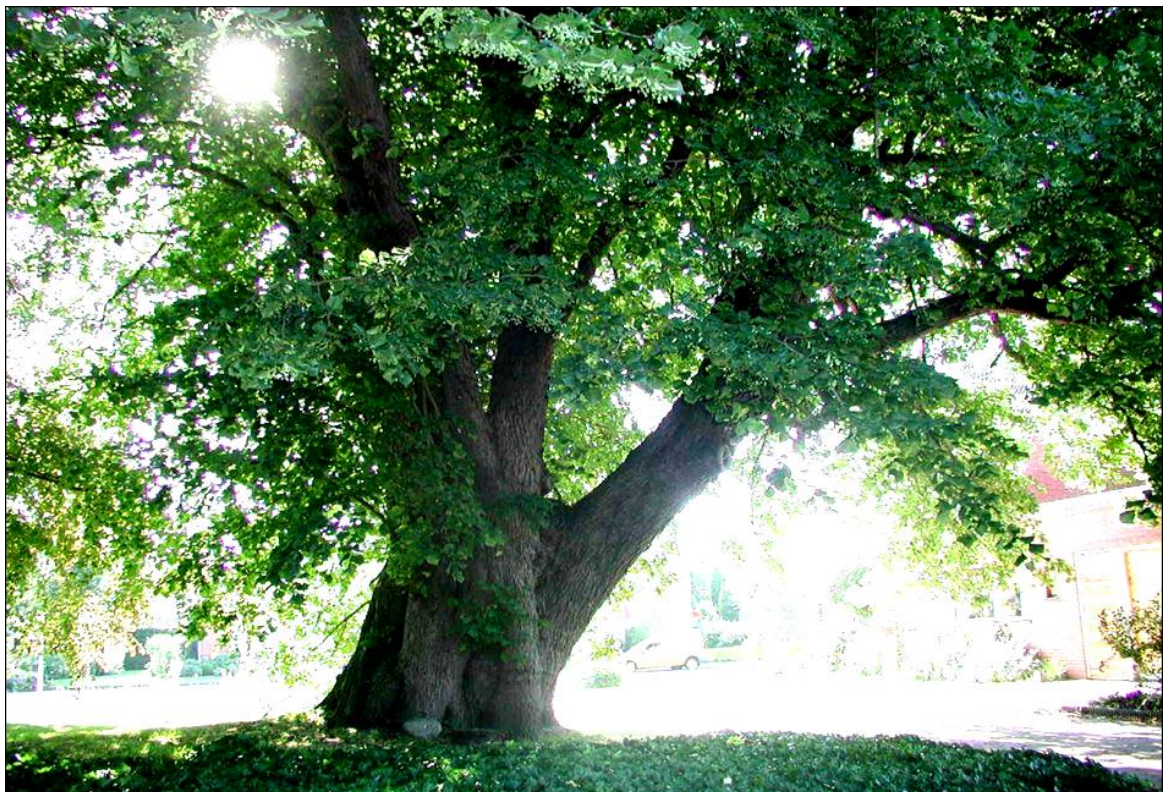
Met het opnemen van een bedrag in de begroting moet tevens een subsidieplafond worden vastgesteld; het moet onder die naam worden vastgesteld als het bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak ten hoogste beschikbaar is voor de verstrekking van een bepaalde met name genoemde subsidies (art 4:22 Awb). Het subsidieplafond en de manier waarop het verdeeld wordt, moeten worden bekendgemaakt voorafgaand aan het tijdvak waarvoor het geldt (art 4:27 en 4:26 Awb). Belangrijk is dat als het subsidieplafond is bereikt, een aanvraag om subsidie moet worden afgewezen (art 4:25, lid 2 Awb). Hiermee worden openeindregelingen voorkomen. Wie het eerst komt, wie het eerst maalt (op=op). Het subsidieplafond moet jaarlijks worden vastgesteld.

Monitoren

Om de uitwerking van het beleid ten aanzien van monumentale houtopstanden (bescherming en beheer) te kunnen evalueren, is monitoren van groot belang om zonodig bij te kunnen sturen in de gewenste doelstelling: behoud van de kwaliteit en kwantiteit van houtopstanden. In grote lijnen zou de aanwas van waardevolle en monumentale bomen gelijk oplopen met het teloorgaan van waardevolle en monumentale bomen, over een zelfde periode (10 jaarlijks). Iedere 10 jaar wordt ook de subsidieregeling geëvalueerd.

Slotbepaling

1. De beleidsnotitie treedt in werking op 1 januari 2020.
2. De notitie wordt aangehaald als Beleidsnotitie waardevolle en monumentale houtopstanden gemeente Midden-Groningen 2020.
- 3 Met ingang van de in het eerste lid genoemde datum worden ingetrokken: het Bomenbeleid Gemeente Slochteren 2012, vastgesteld d.d. 4 oktober 2011, Evaluatie beleid beeldbepalende bomen gemeente Menterwolde, vastgesteld d.d. 15 december 2011 en Bomen Beschermd, beleid beschermde houtopstanden gemeente Hoogezand-Sappemeer, d.d. 17 juni 2013.

Levende Monumenten

Bomen zijn voor veel mensen fascinerend. Vooral als ze oud en breed uitgegroeid zijn, spreken ze bij velen zondermeer tot de verbeelding. Een van de bekendste voorbeelden in Midden-Groningen (voormalige gemeente Slochteren) was de legendarische 'Dikke Boom' in het Slochterbos, op het landgoed van de Fraeylemaborg. De ruim 600 jaar oude beuk heeft door de eeuwen heen altijd tot de

volksverbeelding gesproken. Het Slochterbos was in de wijde omgeving bekend vanwege deze stokoude beuk, genoemd de 'Kinderboom'.

Het verhaal gaat, dat er ruim vierhonderd jaar geleden een prinses logeerde op de Fraeylemaborg. Zij kwam uit het buitenland, maar leefde in ballingschap. Ze was dol op de valkenjacht. Toen zij op een dag met een valk op haar arm een ritje maakte op haar paard, was men juist bezig een nieuwe rij beuken in het bos te planten. De prinses bleef even staan om de werkzaamheden gade te slaan. Daarop vroeg de toenmalige heer van de borg of zij als herinnering aan haar bezoek, de laatste boom in de rij zou willen planten. Dat deed zij graag. Tijdens het werk sprak zij de woorden: 'Deze boom zal hier staan, zolang als er valken in dit bos zijn'. De beuk groeide uiteindelijk uit tot de 'Dikke boom' van Slochteren.

Oeroud is het volksverhaal dat de zielen van nog ongebornen kinderen tussen de bladeren van de boom verborgen lagen. Wanneer er een baby geboren werd, kwam de ooievaar (de zielsvogel) aangevlogen, haalde een passend ziertje uit de boom, en bracht het naar het pasgeboren kindje. Zo ontstond de naam 'Kinderboom'.

Vanouds was het gebruik, dat het bos vrij open stond op pinkstermaandag. Het einddoel was altijd de 'Dikke Boom'. Helaas is de 'Dikke boom' geschiedenis. Een storm velde in 1963 de door zwammen aangetaste boom, maar het oude heidendom leeft er voort.

De 'Dikke Boom' in 't Slochterbos omstreeks 1925 (foto beeldbankgroningen.nl)

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Algemeen	5
Inleiding	5
Aanleiding	5
Doel	6
Huidige situatie	6
Termen	6
Beoordelingscriteria	8
Harmonisatie	8
Standaardisatie termen	8
Criteria waardevol en monumentaal	8
Herplant	10
Bescherming van waardevolle en monumentale houtopstanden	11
Bestemmingsplan	11
Algemene Plaatselijke Verordening/ Lijst waardevolle en monumentale Houtopstanden	11

Wet Natuurbescherming (Boswet) 12
Bomen Effect Analyse (B.E.A.) 13
Register Monumentale Bomen Bomenstichting 13
Beheer waardevolle en monumentale houtopstanden 14
Onderhoud volwassen- en ouderdomsfase 14
Bijdrage in beheer 14
Bomenfonds Bomenstichting 15
Nadere regels subsidie Waardevolle en Monumentale Houtopstanden 18
Financiële paragraaf 19
Monitoren 16
Slotbepaling 17

*Aldus vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders op 17 december 2019
Adriaan Hoogendoorn, burgemeester,
Henk Mulder, secretaris,*